

egen mening. Ty i ingressen till propositionen säges uttryckligen: »och jemte det indelningsverkets fullständiga upphäfvande i följd deraf ansetts icke böra ifrågakomma» o. s. v.

Men ändringen har oberoende af det anförda ett reelt värde. Ty ehuru man väl kan vara säker, att det aldrig skall anbefallas, att uppställa indelta armén *jemte* värnepligtsarmén, är det dock i sin ordning, att ett stadgande i lagen ingår, som aflägsnar hvarje tvekan och farhåga i detta hänseende.

10 Onödigt är att upprepa, att i hvilket beslut angående momentets lydelse landtdagen än må stanna, § 18 i Regeringsformen deraf icke beröres, utan kvarstår oförändrad såsom gällande grundlagsstadgande.

Stadgandet i senare momentet af samma § 2 förtjenar också i hög grad uppmärksamhet. Men då denna fråga om vakansafgiftens fortfarande utgörande tillhör kapitlet om anskaffande af medel för den nya institutionens genomförandet, blir framdeles tillfälle att härtill återkomma. En fråga, som härmed sammanhänger är den, hvilken makt, regent och ständer ega att ändra rotekontrakterna. Borgå landtdag tog sig visserligen friheten pålägga rust- och rotehållare vakansafgift i stället för de onera, dessa genom kontrakterna påtagit sig. Kanske 20 presumerades deras samtycke, emedan vakansafgiften var en mycket lindrigare tunga. Men om det ginge lika lätt att öka denna tunga, synes tvifvelaktigt. Hufvudpunkten i alla rotekontrakter är dock den, att allmogen ingick på roteringen mot löfte att slippa utskrifningen. Nu kan väl icke nekas, att värnepligten blir en utskrifning, ehuru i annan form än den, från hvilken allmogen för tvåhundra år tillbaka fritogs. Men om sålunda denna stipulation i kontraktet komme att upphävas, synes det vara klart, att äfven deremot svarande åtagande upphör – nemligen för den tid värnepligtsåtagandet fortfar. Att öfverhufvud 30 regent och ständer kunna upphäva kontrakterna synes sjelfallet; ty på evinnerligt bestånd kunna de icke hafva anspråk. Men till ändring i stipulationerna fordras väl kontrahenternas samtycke.

J. V. S.

121 ÅSIGTER ANGÅENDE BEHOVET AF FINSKA LÄRDOMSSKOLOR.

Morgonbladet n:o 86, 16.IV 1877

40 Ehuru redan talrika protester höjts mot öfverstyrelsens för skolväsendet i dess »Underdåniga Berättelse» framlagda åsikter angående inrättandet af lärdomsskolor med Finskan till undervisningsspråk och de med dessa åsikter öfverensstämmande tillgörandena i afseende på sagda skolor, synes det icke öfverflödigt att öka bevisningen för protesternas berättigande, isynnerhet sedan man velat offentligen försvara dessa åsikter och åtgärder. Jag inskränker mig för denna gång till åsigtorna, hvilka gifva ett nog rikligt ämne för betraktelser. De framläggas pag. 16 och 17 i Berättelsen, der det heter:

50 Den 16 mars 1871 afgafs af Öfverstyrelsen infordradt underdånigt utlåtande i anledning af ett den 7 januari inlemnadt underdånigt betänkande från den komité, som enligt Eders Kejsrerliga Majestäts nådiga förordnande, blifvit nedsatt för att afgifva yttrande, huruvida finska språket redan uppnått den utveckling, att vetenskaplig undervisning derå kunde utan svårighet meddelas, samt i hvad mon och vid hvilka läroverk sådant utan olägenhet ansåges kunna ske: hvarvid af

Öfverstyrelsen finskan förordades såsom undervisningsspråk vid de föreslagna borgare- eller realskolorna inom de kommuner, der sagda språk allmänt talades, men vid lärdomsskolor för närvarande, utom det redan bestående finskspråkiga elementarläroverket i Jyväskylä, endast vid ett finskt normallyceum i Tavastehus, äfvensom vid det sammanslagna läroverket i Kuopio, »sedan från denna ort den infordrade upplysningen om befolkningens önskan såväl der som i kringliggande trakt hunnit inhemtas och pröfvas». För öfrigt föreslog Öfverstyrelsen i underdånighet att § 5 i Nådiga Förordningen den 20 februari 1865, innefattande föreskrifter i afseende å finska språkets införande till bruk vid landets domstolar och embetsverk, skulle erhålla den förklaring, att finska språket i landets lärdomsskolor finge användas såsom undervisningsspråk endast vid detta språks inlärande på de högsta klasserna. Slutligen utbad sig Öfverstyrelsen att, rörande möjligheten att framdeles införa finska språket såsom undervisningsspråk vid lärda och dermed beslätgade skolor utöfver de nu föreslagna gränserna, i underdånighet få vidhandengifva, att så länge det närvarande förhållandet med finska språket i afseende å vetenskap och högre kultur i landet kvarstode och så länge den bildade klassen ännu icke till betydligare del utbytt svenskan emot finskan, en utsträckning utöfver antydda grad icke torde anses förenlig med odlingens verkliga intresse. Ett af erfarenheten, genom likartade fall hos andra folk, framhållet verksamt medel, ja, måhända det verksammaste att lyfta det finska språket till den högre ställning, som hvarje fosterlandets vän tillönskade det samma, låge uti den framgång, som bemödandena för den finska litteraturen vunne, äfvensom i denna litteraturs riktande genom originala skapelser, motsvarande vår tids fordringar. Men dessa bemödanden fölle utom den offentliga administrationens och de publika läroverkens område samt vore i allo öfverlätna åt den enskilda verksamheten. På framgången af dessa sträfvanden, på finska språkets höjande genom egna krafter till en betydelsefullare ståndpunkt och erkännande i en framtid, äfvensom å en annan sida på uppkomsten af en talrikare klass medborgare, lyckligare lottade i ekonomiskt afseende och vidhållande finskt språk, ansåg Öfverstyrelsen det förnämligast ankomma, hvilken plats detta sist nämnda vid den lärda undervisningen framdeles skulle erhålla, medan af blotta yttre föreskrifter, syftande att påskynda en sådan framtid, de emotsedda fördelarne ej kunde väntas, utan sannolikare ogynsamma verkningar befaras.

Det må först anmärkas, att pluraliteten i den komité, som främst omnämnes, med framläggande af data styrkte, att behöfliga Finska skolböcker, ett par brister undantagna, redan förefunnos, och att till universitetet dimitterade ynglingar från det enda fullständiga läroverk, som den tiden fanns, i examen erhållit vitsord framför lärjungarne från de flesta Svenska läroverk, samt med stöd häraf och på andra anförda skäl förordade Finska skolors inrättande. Härom tiger Berättelsen.

I stället framlägger Öfverstyrelsen sina egna oförripliga åsigter i frågan. Glanspunkten utgöres af förmenandet, att *först* Finska språket skall lyftas till en högre ställning genom framgång i bemödandena för den Finska litteraturen, ja genom dess riktande »med originala skapelser, motsvarande vår tids fordringar», *hvarefter* man först kan tänka på, »hvilken plats detta sist nämnda» (Finska språket) »vid den lärda undervisningen framdeles skulle erhålla».

Alltså *först* skall ett folk hafva en »litteratur», producera »originala skapelser», som dertill skola »motsvara vår tids fordringar», förrän man må tänka på att bereda något enda barn, tillhörande detta folk,

tillfälle till någon lärd undervisning, det vill här säga, för dess barn inrätta någon enda lärdomsskola. I Kuukauslehti anmärkes väl inkonseqvensen deri, att icke alla Finska skolor blifvit indragna. Men man måste väl antaga, att någon okänd makt förmått Öfverstyrelsen att sålunda frångå sina åsigter.

I min tanke är dock en sådan inkonseqvens det enda, som kunde hos en menniska ursäkta en sådan förvändhet, som det anförda uttalandets. Ty man kan då antaga, att det är endast ett, i en olycklig stund tillkommet frasmakeri, som icke har något att skaffa med personens
 10 öfvertygelse och handlingssätt. Eller för hvem äro anförda tirader skrifna? Dock väl för bildade läsare. Men hvilken människas tankegång är väl så förvänd, att hon först fordrar en fullständig litteratur hos ett folk, och endast derefter läroanstalter, i hvilka författare af en sådan litteratur kunna vinna den härtill nödiga bildningen? Resonnemanget kan icke ursäktas dermed, att finska författare dock kunde vinna den nödiga bildningen i skolor med Svenskt undervisningsspråk. Ty författare kunde då lika gerna reqvireras från Tyskland och Frankrike. Den smula Finsk grammatik m. m., som i våra Svenska skolor läres, kunde
 20 de lätt inhemta på ett par månader. Omvänt kunde ju våra skolors alumner användas att sköta Franska och Tyska litteraturen och rikta dessa med »originala skapelser». Bådadera ligger väl inom möjlighetens område, och exempel finnes, att fremlingar blifvit framstående författare, nemligen sedan de länge vistats i det land, hvars sätt att tänka och tala och skrifva de med dess språk tillegnat sig. Många äro äfven i vårt land de, som efter att hafva genomgått Svenska skolor genom uppoffrande, kärleksfull ihärdighet bragt det derhän, att de kunnat uppträda såsom Finska författare, flera i arbeten af stort värde; och ett Finskt litteraturspråk och en Finsk litteratur har på sådant sätt
 30 uppstått. Det är väl denna erfarenhet, som föranledt Öfverstyrelsen att yrka på »Finska språkets höjande genom egna (!) krafter» – hvarmed väl måtte menas utan statsanslag. Ty till andel i dessa för finska skolor och för finska litteraturens främjande lär väl Finska folket icke hafva det minsta berättigande? Det lilla till skolor gifvits, har varit en ren nådegåfva. Man har verkligen öfverlemnat åt dess »egna krafter», att skaffa sig både skolor och skolbokslitteratur. Ty med denna litteratur har nu hvarken Skolöfverstyrelsen eller någon annan styrelse tagit någon befattning. Man har endast frågat och undersökt om Finnarne haft det vettet att skaffa sig en sådan – ty eljest få de naturligtvis inga
 40 skolor. Ja Öfverstyrelsen går än längre och fordrar såsom vilkor en helfärdig litteratur, »motsvarande vår tids fordringar» – förmodligen med Dumas'ska dramer, Kock'ska romaner, Offenbachiader och *tutti quanti*. Men bland bildade läsare finnes, alla ofvan anförda undantag oaktadt, säkert ingen okunnig och tanklös nog att inbilla sig, att ett folk kan hafva en litteratur i eget språk utan att hafva skolor och utan att detta språk är dess undervisningsspråk.

Man saknar då i Berättelsen bevis för de klandrade åsigternas rättighet? Ingalunda. Det åberopas ju uttryckligen, att den förordade metoden, att först skapa en litteratur och sedan skolor för bildande af författare, vore »ett af erfarenheten, genom likartade fall hos andra
 50 folk, framhållet verksamt medel, ja måhända det verksammaste». – Hvilka »likartade fall» skolöfverstyrelsen här menar, är svårt att gissa sig till. För min del kan jag icke förstå annat, än att här med en beundransvärdt fin takt och grannlagenhet hänvisats till de förtryckta folkstammar i Europa, hvilka ett herrskande folk förnekat andra bildningsmedel, än de skolor, i hvilka det herrskande folkets språk varit

undervisningens t. ex. Flamländare, Tchecher, Irländare. Det är den vackra gerningen, att bjuda sten åt den, som begär bröd. Och åt hvem bjudes detta? Åt 1 700 000 af Finlands 1 900 000 invånare! Ty med undantag af dylika företeelser söker man förgäfvets världshistorien igenom ett stöd för sådane åsigter. Offentliga skolor, egentligen statsskolor, voro väl okända hos den klassiska antiken, ehuru icke helt och hållet hos orientens äldre kulturfolk. Men det kan dock erinras, att redan för folkdikten och den muntliga traditionen öfverhufvud funnits lärare och lärjungar, hvilket förhållande, då en skriftlig tradition uppstod, förde till uppkomsten af talrika skolor. Ordet »skola» hade väl bordt erinra om förhållandet åtminstone hos den klassiska forntiden och särskildt derom, att dess författare icke inhemtade sitt vetande i ett fremmande undervisningsspråk. Men hos de moderna kulturfolkerna är äfven den offentliga skolan jemnt tusen år gammal. Och hvilket af dessa folk hade väl en litteratur tidigare än det hade skolor, och hos hvilket af dem begagnades ett fremmande språk till undervisningens språk. Vederbörande må väl icke invända, att latinet länge var skolornas språk, glömmande det språk, på hvilket latinet måste tolkas, för att förstås och inöfvas. Detta språk var kanske i Frankrike italienskan, i Tyskland franskan o. s. v.? Och när med nyare tidens inträde just nationallitteraturernas uppkomst fördref medeltidens mörker, lära de väl talat ett annat språk än skolundervisningens? Dock att i denna fråga åberopa bevis, är att ösa vatten i oceanen. Skolöverstyrelsen hade för sina fötter, för att icke oartigt säga inpå näsan, svenska skolan och svenska litteraturen. Huru fullfärdig ungefär var denna litteratur, då den offentliga skolan inrättades i Sverige – och i Finland? Franzén och Runeberg skulle väl varit denna litteraturs prydnad, äfven om skola och universitet i Finland icke funnits till eller om vid dessa undervisningsspråket varit – mesopotamiska? Ty det är ju »originala skapelser», sådane som deras, »motsvarande vår tids fordringar», hvilka af de finska författarna begäras, förrän någon finsk skola får komma i fråga.

Sin särskilda kritik skulle det yttrande förtjena, att »dessa bemödanden» för en litteratur, motsvarande tidens fordringar, »fölla utom den offentliga administrationens och de publika läroverkens område samt vore i allo öfverlåtna åt den enskilda verksamhetens»; eller kanske rättare – det förtjenar ingen kritik. Må det öfverlemnas åt Europas undervisningsministrars, universitets- och skollärares begrundande, med erinran, att yttrandet utgör en allmän reflexion, ehuru enligt sammanhanget afsedd att tillämpas på den finska litteraturen.

Deremot bör icke åt glömskan lemnas, hvad i Berättelsen med hänsyn till de finska skolorna säges om »odlingens verkliga intresse». Med detta intresse anses det icke förenligt att inrätta flera än tre – säger precis tre – finska lärdomsskolor och föröfrigt realskolor. För denna insigt torde väl någon djupare matematisk kalkyl ligga till grund, om icke tretalets mystiska betydelse i den spelar någon rol. Ty en nyhet är det visst för nutidens Europa, att inrättandet af skolor utöfver något fixerad antal vore oförenligt med odlingens intresse. Eller skulle endast och allenast finska skolor hota den menskliga odlingen med undergång?

Inom den statuerade ramen synes äfven fallit ett: »för öfrigt föreslog öfverstyrelsen i underdånighet, att § 5 i Nådiga Förordningen den 20 februari 1865 – skulle erhålla den förklaring, att finska språket i landets lärdomsskolor finge användas såsom undervisningsspråk endast vid detta språks inlärande på de högsta klasserna». Märkligt är, att enligt

detta förslags ordalydelse icke ens i de finska skolorna finskan skulle få vidare än i anförda inskränkning användas såsom undervisningsspråk. Men detta får väl anses för ett i ifvern fallet misshugg. Beklagligen gick förslaget igenom. Om verkan häraf och om åtskilliga andra skolförhållanden skall talas framdeles.

J. V. S.

10 **122 VÄRNEPLIGTEN – TJENSTTIDEN.¹**
Morgonbladet n:o 90 och 91, 20. och 21.IV 1877

Att ingå på bedömandet af någon fråga i värnepligtslagen, öfver hvilken den militära insigten med rätta tilllegnar sig afgörandet, är en betänkelig sak. Men äfven laikern kan i flera sådane frågor åberopa andra länders erfarenhet; och något mera kan i åtskilliga ingen af de militärer göra, hvilkas bedömande i afseende på det landtdagen förelagda förslaget kan eller kunnat anlitas.

En sådan fråga är den om tjensttiden för de utlottade.

20 Enligt förslaget borde hvarje man stå i aktiv tjenst i tre års tid och tillhöra reserven i åtta år. Den ringa del af den vapenföra befolkningen, som årligen utlottas, skall alltså tillhöra soldatledet i elfva, säger *elfva* år; hela den öfriga delen skall vara fri från all krigstjenst, med undantag för den händelse, att någon del af den öfvade massan skulle uppåddas, för att lära huru ett gevär och en patron se ut. Att de, hvilka redan tillhört ledet de elfva åren skulle vara pligtige att ännu ingå i detta s. k. landtvärn, lika med de från all egentlig krigstjenst befriade, må vara rätt och förnuftigt. Ty någon måste väl finnas, som lärer den häri okunniga mängden att ladda och fyra af. Men icke minskar detta den
 30 stora ojemnheten i båda delarnes åligganden. Det är klart nog, att det är afseendet på kostnaden, må vara på omöjligheten, som hindrar att gifva all vapenför ungdom samma öfning och pålägga den samma pligt. Men nekas kan icke, att ett system, hvilket så ojemnt fördelar bördan, sjelft vittnar mot sitt berättigande. Må dock vara, att intet bättre kan påfinnas. Det är då en så mycket mera berättigad fordran, att det skall tillämpas med så liten orättvisa som möjligt.

Vare det derföre sagdt, så godt först som sist: elfva års krigstjenstskyldighet är i vårt lands förhållanden en orimlighet. Vore det en
 40 nödvändighet, att alla vapenföra skulle underkastas densamma, så finge man finna sig deri. Men att den ålägges endast det fåtal, hvilket den blinda lotten träffar, detta torde möta allmänt ogillande. Det bör ihågkommas, att i denna fråga i vårt land den jordbrukande allmogen är nära nog allt, arbetaren i städerna något litet, öfriga samhällsklasser allsintet, ty så ringa blir antalet af de lotter, som kunna träffa dessa. Men all lottning betraktas af allmogen nästan såsom en synd; och en lottning som leder till så stor orättvisa, skall strida mot dess rättskänsla.

I Preussen, hvarifrån öfriga länder lånat sitt mönster, är som
 50 bekant aktiva tjensten treårig, hvartill komma fyra år i reserven. Principen är den, att reserven skall vara tillräcklig att komplettera den aktiva styrkan, fredsfoten, för att bringa armén på krigsfot. Emedan nu den aktiva styrkan utgöres af tre årsklasser, borde tre årsklasser reserv vara för ändamålet tillräckliga. Men under tre år falla många undan

¹ Undert. J. V. S.